

SPYTOVALI STE SA

Budeme cestovať za lacno? – Námetom na napísanie príspevku bola jednoduchá otázka do telefonической jazykovej poradne, či je výraz *cestovať za lacno* gramaticky v poriadku. Nemalo by to byť *cestovať lacno*?

Príslovka *lacno* sa v Slovníku súčasného slovenského jazyku H – L (2016) uvádza s tromi významami: 1. „za málo peňazí; op. draho“ 2. „bez vynaloženia námahy, nezaslúžene; syn. ľahko“ 3. „nejdúc do hĺbky, povrchné“. V spojení *cestovať lacno* sa použila príslovka v prvom význame slova. Slovesná väzba bez predložky, resp. samostatnej morfémy *za* sa uvádza vo všetkých slovníkových príkladoch – *lacno predávať, dovážať, vyrábať; variť lacno, ale chutne; vyjde to lacnejšie; možnosť najlacnejšie telefonovať; Ako dobrý obchodník – lacno nakúpil a chcel draho predať*.

Príslovky sú neohybný slovný druh a svoje významy vyjadrujú bez pomoci gramatických kategórií. Podľa Morfológie slovenského jazyka (1966) je vzťah, ktorý viaže príslovky k nadradenému slovu (napr. k slovesu), jednoduchým vzťahom závislosti, ktorý sa nijako neobmieňa, nech je nadradené slovo akékoľvek alebo nech má akýkoľvek tvar. Príslovka sa teda s nadradeným slovesom v úlohe prísudku viaže bez predložky, priamo, napr. *písať hlasno, hovoriť potichu, ponárať sa hlboko, jesť málo, chodiť rýchlo*.

Okrem príslovky *lacno* sa však v jazykovej praxi používa aj podoba *za lacno* s morfémy *za*, v korpuse textov Omnia Slovaca IV Maior Beta (22.01)¹ sa v súčasnosti nachádza 643 dokladov, napr. *Chceli drahý tovar za lacno*. – *Ubytovanie sa tiež dá nájsť za lacno*. – *Predám za lacno malé morské prasiatko*. – *Cestovať sa dá aj za lacno*. V bežnom internetovom vyhľadávачi sa na doméne .sk nachádza približne 21 900 výsledkov výrazu *za lacno*, mnohé z nich sú v inzerátoch či ponukách firiem. Podobne sa používa namiesto príslovky *draho* podoba *za draho*.

---

¹ Korpus Omnia Slovaca IV Maior Beta (22.01) vznikol zlúčením korpusových dát v Slovenskom národnom korpuse (SNK prim 9.0) a dát z webových korpusov a slúži na potreby pracovníkov JÚLEŠ SAV.

Prečo používatelia jazyka používajú pred príslovkou *lacno* aj predložku *za*? Domnievame sa, že je to pod vplyvom podobných prípadov, keď sa uplatňuje predložka *za* v spojení s ohybnými slovnými druhmi – podstatným menom, prídavným menom, číslovkou alebo zámenom. V nich sa podieľa na tvorbe gramatického tvaru, ktorý poznáme ako predložkový akuzatív. Podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka (2003) predložka *za* s akuzatívom vyjadruje „mieru (prirovnaním)“, napr. *cestovať za sto eur* (pomocou určitej číslovky *sto*), *cestovať za málo peňazí* (s neurčitou číslovkou *málo*) alebo *cestovať za lacný peniaz* (predložka *za* stojí pred prídavným menom a podstatným menom vyjadrujúcim malý finančný obnos). V rovnakom význame „kúpiť veľmi lacno“ sa používajú aj frazémy *kúpiť za babku*, *kúpiť za facku*.

Ďalšiu podobnosť, ktorá mohla spôsobiť používanie podoby *za lacno*, možno vidieť v existencii inej okolnostnej príslovky *zadarmo* s prefixálnou morféomou *za-*, napr. *Nič z toho nedostali zadarmo*. – *Ponúkol mi, že s ním môžem cestovať zadarmo*. – *Dôchodcovia mali možnosť cestovať zadarmo*. Korpus zachytáva i ojedinelé prípady podoby *z lacno* s morféomou *za-* písanou dovedna s príslovkou *lacno*, napr. *Ak im tam niečo z lacno priamo letí...* – *Kto daruje alebo z lacno predá hocikaké linoleum...* Na používateľov môže všeobecne vplývať existencia prísloviak s predponami *na-*, *do-*, *od-*, *po-*, *zo-*, *za-*, z ktorých viaceré majú variantnú podobu a spomínané morféomy sa môžu písať aj oddelene, napr. *od malička* – *od malička*, *odvčera* – *od včera*, *dobiela* – *do biela*, *nahladko* – *na hladko*, *zamladi* – *za mladi*.

Na záver zhŕňame, že príslovka *lacno* sa spája so slovesom bez predložky *za* a na otázku, ako budeme cestovať v lete na dovolenku, odpovieme slovami *budeme cestovať lacno*. Ak sa spýtame, za koľko si kúpime letnú dovolenku, môžeme odpovedať *cestujeme za lacný peniaz* alebo *za tristo eur*. No a možno nás poteší dobrá správa, keď sa dozvieme, že budeme *cestovať za babku*, prípadne deti do šesť rokov budú mať dovolenku *zadarmo*.

Judita Páleníková
Jazykovedný ústav E. Štúra SAV, v. v. i.